

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

PROF. DR. KATJA SPORN

Ελληνογερμανικές συναντήσεις στην αρχαιογνωσία

Ένα δροσερό αεράκι φύσηξε στο Παράρτημα Αθηνών του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου όταν το 2014 ανέλαβε τη διεύθυνσή του μια κυρία. Τα ενδιαφέροντα της δρος Katja Sporn περιλαμβάνουν την αρχαία τοπογραφία, την εικονογραφία της αρχαίας πλαστικής σε συνδυασμό με τη μελέτη της λειτουργίας και των συμφραζομένων της, τα εικονιστικά ειδώλια και την πολιτισμική τους σημασία, την ιστορία της έρευνας και πρόσληψης της αρχαιότητας. Διευθύνει μια συναρπαστική ανασκαφή-σπαζοκεφαλιά στο Καλαπόδι Φθιώτιδας.

01

Η Katja Sporn στην τσάντα του ΔΑΙ Αθηνών (φωτ.: Νίκος Χρυσικάκης).

Συνέντευξη στην Αγγελική Ροβάτσου

Στο κέντρο της πόλης οι περαστικοί σπάνια είναι περιπατητές, τρέχουν στις δουλειές τους, κοντοστέκονται μόνο μπροστά σε μια βιτρίνα. Ανεβαίνοντας τη Χαριλάου Τρικούπη, από την Πανεπιστημίου προς την Ακαδημίας, ίσως δεν προσέξουν καν το κάθετο δρομάκι, την οδό Φειδίου, στα αριστερά τους. Και αν σηκώσουν τα μάτια, ίσως νομίσουν πως αντίκρισαν απλώς ένα από τα εναπομείναντα νεοκλασικά της Αθήνας. Κέντρο απόκεντρο, προστατευμένο από έναν μικρό δρόμο με μεγάλο όνομα, το κτήριο που στεγάζει το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Αθηνών από το 1888 είναι μνημείο του ύστερου νεοκλασικισμού. Ο Σλήμαν αγόρασε το οικοπέδο, ο Τσίλνερ ήταν ο αρχιτέκτονας. Το 2018, στην επέτειο των 130 χρόνων από την ανέγερσή του, εκδόθηκε ένας σημαντικός τόμος για την αρχιτεκτονική και την ιστορία του. Την επιμέλεια του είχε η Katja Sporn με τη συνεργασία του Θεμιστοκλή Μπιλή. Το Ινστιτούτο, πέρα από την πολύτιμη Βιβλιοθήκη με τη μοναδική ατμόσφαιρα, λειτουργεί και ως Εργαστήριο έρευνας και μελέτης των πολύτιμων Αρχείων του — ανάμεσά τους το ονομαστό Φωτογραφικό. Τη δραστηριότητα του DAI Αθηνών καλύπτει η *AtheNea*, έντυπη έκδοση, δίγλωσση και πλέον διετής.

Το Παράρτημα Αθηνών του Deutsches Archäologisches Institut (DAI) απέκτησε το 2014 για πρώτη φορά διευθύντρια, την Prof. Dr. Katja Sporn. Και θα θέλαμε ευθύς εξαρχής να καταγράψουμε την ευχάριστη έκπληξη που μας επεφύλαξε με τη φυσικότητα και τη φρεσκάδα στον χειρισμό της γλώσσας μας σε όλη τη διάρκεια αυτής της προφορικής συνέντευξης.

Σε μια επιστημονική διαδρομή διανθισμένη με υποτροφίες, η Katja Sporn αρχίζει τις σπουδές της στην Κλασική Αρχαιολογία, Φιλοσοφία και Αρχαία Ιστορία στα Πανεπιστήμια Χαϊδελβέργης, Αθηνών και Λονδίνου. Αναγορεύεται σε διδάκτορα Κλασικής Αρχαιολογίας από το Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης, καταθέτει την εργασία της για την υφηγεσία στο Πανεπιστήμιο του Freiburg και το 2010 εκλέγεται Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Paris-Lodron του Salzburg. Ωστόσο, η διδακτική της εμπειρία είχε ήδη ξεκινήσει το 2002. Αδιαλείπτως από τότε έχει διδάξει Αρχαιολογία στα Πανεπιστήμια της Κολωνίας, του Freiburg, του Salzburg, του Μονάχου, στο οποίο άλλωστε είναι από το 2015 άμισθη καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας. Έχει διδάξει σε πανεπιστήμια της Αυστραλίας ως επισκέπτρια καθηγήτρια. Ως διευθύντρια του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Αθηνών, από το 2015 ίδρυσε τον θεσμό των Ελληνογερμανικών Συναντήσεων μεταξύ διδακτορικών φοιτητών και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την Αρχαία Τοπογραφία που απευθύνεται σε νέους επιστήμονες.

Παρά την αφοσίωσή της στην έρευνα και τη διδασκαλία, τον χρόνο της έχουν διεκδικήσει η επιστημονική επιμέλεια συλλογικών τόμων και Πρακτικών, όπως και η οργάνωση συνεδρίων και εκθέσεων. Τίποτα όμως δεν την αποσπά από τη μεγάλη ανασκαφή του Ινστιτούτου στο Καλαπόδι, την οποία διευθύνει, ούτε από το ελληνογερμανικό πρόγραμμα συνεργασίας στην κοιλάδα του Κηφισού.

—Δόκτορα Σπορν, τι σας έκανε να επιλέξετε την Κλασική Αρχαιολογία ως αντικείμενο σπουδών;

Ήταν συνδυασμός πολλών πραγμάτων. Στα δεκατρία μου πρωτοήρθα στην Ελλάδα, ταξίδι με τους γονείς μου. Ήμουν τότε σε ένα κλασικό γυμνάσιο, όπου είχα ξεκινήσει να διδάσκομαι λατινικά και έπρεπε να διαλέξω αν θα συνέχιζα με αρχαία ελληνικά ή με γαλλικά. Είχαμε έρθει λοιπόν ταξίδι, στην Κρήτη συγκεκριμένα, και μου άρεσε τόσο πολύ το νησί, ώστε αποφάσισα πως θέλω να μάθω νέα ελληνικά και να μείνω κάποτε στην Ελλάδα. Στα δεκατρία μου. Έτσι άρχισα ήδη από τα επόμενα χρόνια να μαθαίνω νέα ελληνικά και μετά ήθελα να βρω κάτι που θα μου επέτρεπε να ασχοληθώ με την Ελλάδα. Δηλαδή το ενδιαφέρον μου για την Κλασική Αρχαιολογία γεννήθηκε ουσιαστικά από το ενδιαφέρον για τη χώρα, για την Ελλάδα. Σκέφτηκα κιόλας να κάνω νεοελλη-

02

Στην ανασκαφή στο Καλαπόδι: από αριστερά, Stefan Biernath, Anne Fohgrub, Katja Sporn, Johanna Fuchs (D-DAI-ATH-2015-28393, φωτ.: Asli Akdeniz).

03

02

**ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΜΟΥ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗ
ΧΩΡΑ, ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ.**

νικές σπουδές, αλλά στη Χαϊδελβέργη, όπου ήθελα να φοιτήσω, δεν υπήρχαν κι έτσι σπούδασα Κλασική Αρχαιολογία σε συνδυασμό με Φιλοσοφία και Αρχαία Ιστορία.

—Η διατριβή σας είχε θέμα τα ιερά και τις λατρείες στην Κρήτη κατά την Κλασική και την Ελληνιστική εποχή. Η εργασία σας για την υφηγεσία αφορούσε τα εκτός Αττικής επιτύμβια ανάγλυφα του 5ου και 4ου αιώνα π.Χ. και την κοινωνική διάστασή τους. Αποτελούν αυτές οι δύο θεματικές ενότητες τα κύρια ερευνητικά σας ενδιαφέροντα;

Τα κύρια ερευνητικά μου ενδιαφέροντα σχετίζονται με την αρχαία Ελλάδα: από τη μία πλευρά είναι οι έρευνες για τα αρχαία ελληνικά ιερά και τη λατρεία, από την άλλη η μελέτη διαφορετικών όψεων του υλικού πολιτισμού της Κρήτης στους ιστορικούς χρόνους. Επίσης με ενδιαφέρουν τα ταφικά μνημεία και οι νεκροπόλεις, αλλά και γενικά η τοπογραφία. Κέντρο βάρους των ερευνών για τα ιερά αποτέλεσε, μεταξύ άλλων, η μελέτη των λεγόμενων ιερών σε φυσικό περιβάλλον, κυρίως των σπηλαίων. Για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα η Κλασική Αρχαιολογία σφραγίστηκε από την ενασχόληση με τα μεγάλα μνημεία αρχιτεκτονικής, πλαστικής και αγγειογραφίας. Στα ιερά σε φυσικό περιβάλλον με ενδιαφέρει ιδιαίτερα ποιο ρόλο έπαιξαν οι άνθρωποι στην αρχαιότητα ώστε να καταστήσουν έναν τόπο λατρείας από και πώς εκφράζεται αυτό στον υλικό πολιτισμό του ίδιου του τόπου. Ακόμη, έχω ασχοληθεί και με την ιστορία της ίδιας της επιστήμης της Αρχαιολογίας, ειδικότερα με την ιστορία της Αρχαιολογίας για την Ελλάδα, και έχω δημοσιεύσει, μαζί με φοιτητές του Πανεπιστημίου της Κολωνίας, την άγνωστη έως τότε συλλογή αρχαίων αντικειμένων του μουσείου Suermondt-Ludwig στο Aachen. Εκτός των παραπάνω πραγματοποιώ μελέτες στα πεδία της Ιστορικής Γεωγραφίας, της Τοπογραφίας και της Αρχαιολογίας του Τοπίου της Ελλάδας.

—Θα ήθελα να μας μιλήσετε λίγο για το ερευνητικό ενδιαφέρον που αναφέρατε στο τέλος, την αρχαία τοπογραφία. Τις δίνετε εξέχουσα θέση ανάμεσα στα ερευνητικά σας ενδιαφέροντα, οργανώνετε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μεταδιδακτορικούς φοιτητές, στους οποίους διδάσκετε ακριβώς αυτό, την αρχαία τοπογραφία. Επίσης, από το 2018 συνεργάζεστε με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Φθιώτιδας και Ευρυτανίας για την έρευνα στην κοιλάδα του Κηφισού. Πώς ορίζετε την Ιστορική Γεωγραφία, την Τοπογραφία και την Αρχαιολογία του Τοπίου; Ποια είναι για σας η σημασία της Τοπογραφίας; Τι βλέπετε σ' αυτήν;

Ήδη από την ίδρυση του Παραρτήματος Αθηνών του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου, η Ιστορική Γεωγραφία αποτέλεσε πραγματικά κέντρο βάρους της έρευνας. Μέσω ερευνητικών ταξιδιών στην ύπαιθρο γινόταν προσπάθεια εντοπισμού και ταύτισης θέσεων, αρχαιολογικών χώρων και διαδρομών που σχετίζονταν με ιστορικά γεγονότα. Τα αποτελέσματα τεκμηριώνονταν φωτογραφικά, σχεδιαστικά και χαρτογραφικά και δημοσιεύονταν στο περιοδικό του Παραρτήματος Αθηνών *Athenische Mitteilungen*. Παράλληλα εξελίσσονταν, από τον ύστερο 19ο αιώνα, δύο μεγάλα γερμανικά ερευνητικά προγράμματα: το ένα ήταν οι «Χάρτες της Αττικής» («Karten von Attika») των E. Curtius / J. Kaupert, στους οποίους αποτυπώνονταν όλα τα τότε γνωστά σωζόμενα ερείπια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταγραφεί η τότε κατάσταση των αρχαίων δομών, που έχει έκτοτε αλλάξει πολύ λόγω της πυκνής δόμησης στην Αττική. Το άλλο μεγάλο πρόγραμμα ήταν —και είναι ακόμη— οι «Ελληνικές Επιγραφές» («Inscriptiones Graecae») της Ακαδημίας Επιστημών του Βερολίνου-Βραδεμβούργου, μια συλλογή όλων των αρχαίων ελληνικών επιγραφών. Και για αυτό ήταν απαραίτητα τα ταξίδια στην Ελλάδα. Ένας από τους ερευνητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα τον ύστερο 19ο αιώνα, ο Habbo Gerhard Lolling, που εργάστηκε και για το DAI Αθηνών, εκμεταλλεύτηκε αυτά τα ταξίδια για να μαζέψει υλικό για τον πρώτο μεγάλο ταξιδιωτικό

οδηγό της Ελλάδας, του φημισμένου εκδοτικού οίκου Baedeker. Δυστυχώς, ο οδηγός εκδόθηκε τελικά σε συντομευμένη μορφή. Τη μεγάλη αξία των ταξιδιών την είχε διακρίνει και ένας από τους σημαντικότερους διευθυντές της πρώιμης φάσης του Παραρτήματος Αθηνών, ο Wilhelm Dörpfeld, ο οποίος από τον ύστερο 19ο αιώνα οργάνωνε σε τακτά χρονικά διαστήματα ταξίδια στην Πελοπόννησο, αργότερα και στα ελληνικά νησιά και στη Μ. Ασία. Σήμερα, η Ιστορική Γεωγραφία και η Τοπογραφία έχουν εξελιχθεί σε μια αρχαιολογία των οικισμών και του τοπίου. Διερευνώνται πιο σύνθετες σχέσεις ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον, για παράδειγμα, σε ποιο βαθμό επηρέασε ο άνθρωπος το περιβάλλον και το τοπίο στην αρχαιότητα, αλλά και αντίστροφα, σε ποιο βαθμό οι αλλαγές στη φύση, στο κλίμα ή οι φυσικές καταστροφές μετέβαλαν τον ανθρώπινο ζωτικό χώρο. Αυτά είναι τα ερωτήματα που προσπαθούμε να απαντήσουμε στο τρέχον ερευνητικό πρόγραμμα στην κοιλάδα του Κηφισού, αλλά και στα προγράμματα «Groundcheck», που είναι αφιερωμένα στις μεταβολές της φύσης και του τοπίου στην αρχαιότητα.

— Ήθελα να σας ρωτήσω για το λογότυπο του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου, τον φτερωτό γρύπα με σώμα λιονταριού, ο οποίος ακουμπά το μπροστινό πόδι σε ένα αγγείο.

Λοιπόν, όταν στις αρχές του 19ου αιώνα ξεκίνησε η αρχαιολογία να εδραιώνεται ως επιστήμη, δημιουργήθηκαν πολλοί κύκλοι λογίων, ειδικά στη Ρώμη, εν όψει του ραγδαία αυξανόμενου αριθμού ευρημάτων και του πλήθους των νέων γνώσεων. Στην πόλη αυτή συγκροτήθηκε γύρω στο 1820 μια ομάδα λογίων, καλλιτεχνών και διπλωματών, οι οποίοι ονομάστηκαν Ρωμαίοι Υπερβόρειοι, ακολουθώντας το πρότυπο του σχετικού μύθου γι' αυτόν τον λαό στον Βορρά. Δεν ήταν μόνο Γερμανοί, ήταν λόγιοι και από άλλες χώρες που είχαν συγκεντρωθεί στη Ρώμη. Ως ακόλουθοι του Απόλλωνα, είχαν ενστερνιστεί τα ιδεώδη του Διαφωτισμού και αναζητούσαν τη σύνδεση μεταξύ Βορρά και Νότου. Ένα από τα μέλη σχεδίασε ένα έμβλημα για την ομάδα που απεικόνιζε τον γρύπα των Υπερβωρείων να μάχεται εναντίον των Αριμασπών. Πρότυπο για τη σφραγίδα, το λογότυπο του σημερινού Ινστιτούτου DAI, είναι ένα αγαλματίδιο που είχε προσφερθεί το 1865 ως δώρο στον Eduard Gerhard, έναν από τους ιδρυτές του Ινστιτούτου στη Ρώμη το 1829. Ακολούθως, το αγαλματίδιο δωρίστηκε στο Ινστιτούτο και υπάρχει ακόμη και σήμερα στο Παράρτημα του DAI στη Ρώμη. Έτσι δημιουργήθηκε αυτό το έμβλημα και σήμερα ουσιαστικά συμβολίζει τις σχέσεις του Ινστιτούτου με όλον τον κόσμο, την προσπάθειά του να συνδυάζει τις γνώσεις από τον Βορρά, από τον Νότο, από διάφορους πολιτισμούς. Οπότε παραμένει ακόμη ένα σύγχρονο σύμβολο και έμβλημα.

— Μιας και αναφερθήκατε στις σχέσεις του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου με τον κόσμο, μου έκανε μεγάλη εντύπωση ότι αυτό το ομοσπονδιακό γερμανικό ίδρυμα είναι όχι μόνο το μεγαλύτερο αρχαιολογικό ινστιτούτο της Γερμανίας, αλλά και το μεγαλύτερο ερευνητικό κέντρο της Γερμανίας και δραστηριοποιείται σε όλη την υδρόγειο σφαίρα. Πώς είναι οργανωμένο το Ινστιτούτο, ποια είναι η αποστολή του και πού δραστηριοποιείται;

Το DAI είναι ερευνητικό ινστιτούτο και υπάγεται από το 1874 στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εξωτερικών της Γερμανίας. Σύμφωνα με το καταστατικό του, αποστολή του είναι να διενεργεί, να υποστηρίζει και να δημοσιεύει έρευνες στο πεδίο της Αρχαιολογίας και των συναφών επιστημών, κατά προτεραιότητα στις χώρες όπου άνησαν αρχαίοι πολιτισμοί. Μέσω αυτής της δραστηριότητας συμβάλλει σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας στις χώρες που το φιλοξενούν και/ή συνεργάζονται με αυτό. Η έδρα του Ινστιτούτου βρίσκεται στο Βερολίνο, σήμερα όμως διαθέτει παραρτήματα και γραφεία σε 15 χώρες, σε πόλεις όπως η Ρώμη, η Αθήνα, το Κάιρο, η Κωνσταντινού-

05

Αρχαιολόγοι στην ταράτσα του ΔΑΙ
Αθηνών, γύρω στο 1900 (D-DAI-
ATH-1973-1122, άγνωστος φωτογράφος).

06

Το ΔΑΙ Αθηνών γύρω στο 1955 (D-DAI-
ATH-Athen-Bauten-0561, φωτ.:
Eva-Maria Czakó).

07

Κεραμεικός, πύργος του θεμιστόκλειου
τείχους, 1889 (D-DAI-Athen-
Bauten-0003, άγνωστος φωτογράφος).

04

05

06

07

**ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.**

08

Κεραμεικός, άποψη της ανασκαφής, γύρω
στο 1915 (D-DAI-ATH-Kerameikos-0467,
άγνωστος φωτογράφος).

πολη, η Μαδρίτη, η Βαγδάτη, η Τεχεράνη, το Πεκίνο, η Βουδαπέστη. Ορισμένα γραφεία εξωτερικού, όπως στη Σααα και στη Δαμασκό, έχουν κλείσει προσωρινά λόγω των πολιτικών συνθηκών. Στις περισσότερες από τις παραπάνω θέσεις το DAI διατηρεί βιβλιοθήκες, ανοιχτές σε όλους τους επιστήμονες, ανεξαρτήτως εθνικότητας. Αυτήν την περίοδο βρίσκονται σε εξέλιξη περισσότερα από 300 επιστημονικά προγράμματα σε όλο τον κόσμο.

Ειδικότερα τώρα, το Παράρτημα Αθηνών, με έτος ίδρυσης το 1874, υπήρξε εξαρχής ένα ινστιτούτο που διενεργούσε έρευνες και ανασκαφές με σκοπό αποκλειστικά τη μελέτη της ελληνικής αρχαιότητας, από την Προϊστορική έως τη Ρωμαϊκή εποχή. Ήδη το 1879 διενεργήθηκε η πρώτη ανασκαφή στο Μενίδι. Η Βυζαντινή περίοδος αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης του Ινστιτούτου μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα, ενώ η Νεότερη εποχή και η γερμανική γλώσσα δεν ανήκαν ποτέ στα επιστημονικά ενδιαφέροντα του Παραρτήματος. Για τη γλώσσα είναι ούτως ή άλλως υπεύθυνο το Ινστιτούτο Goethe από την ίδρυσή του το 1952 και εξής.

Ως προς τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του Ινστιτούτου, αυτή προέρχεται κυρίως από κονδύλια του κράτους, δηλαδή του υπουργείου Εξωτερικών, αλλά βέβαια όλοι έχουμε επίσης ερευνητικά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από άλλους φορείς, από χορηγίες, από ευρωπαϊκά και γερμανικά προγράμματα. Υπάρχει όμως αυτός ο κεντρικός πυρήνας οικονομικής ενίσχυσης που μας βοηθάει να καλύπτουμε τουλάχιστον τις κύριες λειτουργικές δαπάνες.

—Αυτός ο γιγάντιος οργανισμός υπάγεται στο γερμανικό υπουργείο Εξωτερικών. Με ποιο σκεπτικό;

Όπως είπαμε, όταν ιδρύθηκε το Ινστιτούτο στη Ρώμη, ουσιαστικά επρόκειτο για μια ομάδα λογίων. Ακολουθώντας το Ινστιτούτο υπήχθη στο πρωσικό κράτος. Όταν ιδρύθηκε όμως η Γερμανική Αυτοκρατορία, με τον Γουλιέλμο Α', αποφασίστηκε το 1874 να καταστεί το Ινστιτούτο ομοσπονδιακό ίδρυμα. Από τότε υπάγεται στο υπουργείο Εξωτερικών. Όπως θα έχετε διαπιστώσει, οι ξένες σχολές έχουν διαφορετικά καθήκοντα, έχουν και διαφορετικά θέματα με τα οποία ασχολούνται — ναι μεν ο αρχαίος κόσμος παραμένει πάντα ένα σημαντικό θέμα, αλλά κάθε σχολή δίνει έμφαση σε διαφορετικές πτυχές του. Καθώς λοιπόν το DAI υπάγεται στο υπουργείο Εξωτερικών, οι δραστηριότητες του Ινστιτούτου αποτελούν, από το 1874 έως σήμερα, μέρος της εξωτερικής πολιτιστικής και εκπαιδευτικής πολιτικής της Γερμανίας. Εδώ θα ήθελα να τονίσω ότι παρόλο που το Ινστιτούτο βρίσκεται υπό την αρμοδιότητα του ομοσπονδιακού υπουργείου Εξωτερικών διατηρεί το δικαίωμα της επιστημονικής αυτοδιαχείρισης, κάτι εξαιρετικά σημαντικό για έναν ερευνητικό οργανισμό. Όπως αναφέρθηκε ήδη, το DAI διενεργεί αρχαιολογικές έρευνες σε όλη τη γη, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στην ενίσχυση της επιστημονικής πολυμορφίας, την ανταλλαγή γνώσεων και απόψεων μεταξύ των επιστημόνων, την ανάπτυξη ολοκληρωμένων διεπιστημονικών ερευνητικών πρακτικών και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, θέτοντας έτσι τις βάσεις για τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών. Είναι σημαντικό να υπάρχει αυτός ο διάλογος. Η στήριξη των κρατών που μας φιλοξενούν — γιατί τα κράτη είναι πολλά και σε πολύ διαφορετικές καταστάσεις — στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν και να προστατεύσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα είναι ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα του Ινστιτούτου.

—Πρέπει να είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός των ανθρώπων που απασχολούνται σε όλα αυτά τα Παραρτήματα.

Παγκοσμίως το Ινστιτούτο απασχολεί περίπου 350–400 συνεργάτες, μεταξύ αυτών σχεδόν 200 φοιτητές και υποψήφιους διδάκτορες. Στην Αθήνα είμαστε περίπου 30–35 άτομα. Όλο το προσωπικό συμβάλλει να γίνει το έργο μας.

— Έχω ένα ερώτημα που αφορά όλες τις ξένες αρχαιολογικές σχολές στην Ελλάδα. Πώς έγινε ο αρχικός καταμερισμός των αρχαιολογικών χώρων; Πώς βρέθηκαν, παραδείγματος χάρη, οι Γερμανοί στην Ολυμπία, οι Γάλλοι στους Δελφούς, οι Αμερικανοί στην Κόρινθο κ.ο.κ.; Πώς ξεκίνησε η ανασκαφή στην Ολυμπία; Λοιπόν, ως προς αυτό δεν υπήρχε ένα γενικό σχέδιο. Δεν υπήρχε οργανωμένη κατανομή των αρχαιολογικών χώρων μεταξύ των ξένων ιδρυμάτων. Από παλιά οι Γερμανοί ήθελαν να κάνουν ανασκαφές, να βρουν την Ολυμπία. Αυτό ήταν κάτι που είχε πει ήδη ο Johann Joachim Winckelmann, που είναι για τους Γερμανούς ο ιδρυτής της αρχαιολογίας, ο οποίος, ως γνωστόν, δεν έφτασε ποτέ στην Ελλάδα γιατί σκοτώθηκε δυστυχώς στην Τεργέστη περιμένοντας το πλοίο για την Ελλάδα. Ο Winckelmann λοιπόν έλεγε ήδη τον 18ο αιώνα πως πρέπει να γίνουν ανασκαφές στην Ηλεία για να βρεθεί η Ολυμπία. Δεν έγιναν όμως ανασκαφές αμέσως από τους Γερμανούς. Ανασκαφές στην Ολυμπία έγιναν από τον Άγγλο Richard Chandler προς το τέλος του 18ου αιώνα και αργότερα, το 1826, από Γάλλους για έξι εβδομάδες. Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα ο Friedrich Thiersch, που ήταν ένας λόγιος πολύ σημαντικός στη Γερμανία από πολλές απόψεις, είχε δώσει μια περίφημη διάλεξη στο Βερολίνο και είχε πει πως οπωσδήποτε πρέπει να συνεχιστούν οι ανασκαφές της Ολυμπίας και μακάρι να μπορούσαν να συμβάλουν και οι Γερμανοί. Ο Thiersch ήταν μάλιστα και θερμός υποστηρικτής της ίδρυσης του Παραρτήματος του Ινστιτούτου εδώ στην Αθήνα. Ταυτοχρόνως όμως δραστηριοποιήθηκε και για να γίνουν ανασκαφές στην Ολυμπία. Και όντως, τη δεκαετία του 1870, και ιδρύθηκε το Παράρτημα της Αθήνας και υπογράφηκε έπειτα από πολλές διαδικασίες η σύμβαση μεταξύ του γερμανικού και του ελληνικού κράτους, ώστε να γίνει η ανασκαφή στην Ολυμπία το 1874. Η ανασκαφή ξεκίνησε το 1876 και διήρκεσε έως το 1881. Μία ιδιαιτερότητα είναι ότι η ανασκαφή δεν ήταν ανασκαφή του νεοϊδρυθέντος Παραρτήματος Αθηνών, αλλά του γερμανικού κράτους. Ήταν μια λεγόμενη «Reichsgrabung». Η σύμβαση εκείνη αποτέλεσε το πρότυπο για όλες τις μεταγενέστερες συμβάσεις που υπογράφηκαν στην Ελλάδα ανάμεσα σε ξένες σχολές και στο ελληνικό κράτος. Η σύμβαση προέβλεπε, παραδείγματος χάρη, να μη γίνονται εξαγωγές αρχαίων αντικειμένων, να επιτρέπεται η κατασκευή αντιγράφων και πολλά άλλα. Τότε, η Γαλλική Σχολή, που υπήρχε ήδη κάποιες δεκαετίες στην Ελλάδα, ήθελε να κάνει μια δική της μεγάλη ανασκαφή. Και διάλεξε τους Δελφούς οι οποίοι είναι, μαζί με την Ολυμπία, το άλλο πολύ μεγάλο και γνωστό αρχαίο πανελλήνιο ιερό. Στη συνέχεια, άρχισαν και άλλες Σχολές να ενδιαφέρονται για αρχαιολογικούς χώρους. Δηλαδή, δεν υπήρχε ένα σχέδιο, αλλά εκείνη η υπογραφή της σύμβασης ανασκαφής ανάμεσα στη Γερμανία και την Ελλάδα ήταν πραγματικά μάλλον η έναρξη των διπλωματικών σχέσεων, το έναυσμα για να ξεκινήσουν και άλλες μεγάλες ανασκαφές από άλλες Σχολές με παρόμοιες συμβάσεις.

— Δηλαδή οι Σχολές είναι εκείνες που ζητούσαν άδεια ανασκαφής, δεν τις δίνουμε το ελληνικό κράτος;

Όχι. Οι Σχολές απεύθυναν το αίτημα στο κράτος και ύστερα από συζητήσεις και συμβάσεις μπορούσαν να γίνουν κάποιες ανασκαφές. Βέβαια τότε πραγματοποιούνταν πιο πολλές ανασκαφές απ' ό,τι τώρα. Τώρα υπάρχει και ο περιορισμός των τριών ανασκαφών για κάθε Σχολή και των τριών συνεργασιών. Τότε δεν υπήρχε αυτό και πολλές Σχολές είχαν διεξαγάγει και μικρές έρευνες, και τοπογραφικές εργασίες και μικρές ανασκαφές. Κάποια στιγμή αυτά περιορίστηκαν σε κάποιους χώρους που, όπως αποφάσισαν οι ξένες σχολές μαζί με το ελληνικό κράτος, θα παρέμεναν ο στόχος τους.

— Ως Γερμανικό Ινστιτούτο ζήσατε ασφαλώς ιδιαίτερες στιγμές εδώ στην Αθήνα κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος των δύο Παγκοσμίων Πολέμων. Διάβασα ότι το Ινστιτούτο εκκενώθηκε μεταξύ 1916–1919 και μεταξύ 1944–1951, οπότε αναστάλη η λειτουργία του. Πώς ήταν τα πράγματα εκείνους τους καιρούς;

**ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΝΑ
ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΥΤΟΣ Ο
ΔΙΑΛΟΓΟΣ. Η ΣΤΗΡΙΞΗ
ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΠΟΥ
ΜΑΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΝ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ
ΤΟΥΣ ΝΑ
ΔΙΑΤΗΡΗΣΟΥΝ ΚΑΙ
ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΟΥΝ
ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ
ΤΟΥΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ
ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ.**

10

10

Οι Ευστάθιος Χιώτης, Sema Karataş, Jürgen Hammerstaedt και Katja Sporn κατά το ερευνητικό πρόγραμμα «Αθήνα και Ύδωρ», 2019 (φωτ.: Γεώργιος Σαχίνης).

Κατ' αρχάς θα ήθελα να σας πω ότι τα τελευταία χρόνια —και εν όψει των 150 χρόνων που συμπληρώνει το Παράρτημα Αθηνών το 2024— καταβάλλουμε μεγάλη προσπάθεια να μελετήσουμε την ιστορία του Ινστιτούτου. Υλοποιούμε αυτήν τη στιγμή και διάφορα επιστημονικά προγράμματα με κονδύλια που έχουμε λάβει, με σκοπό να ψηφιοποιήσουμε το Επιστημονικό Αρχείο, στο οποίο περιλαμβάνονται πολυάριθμα έγγραφα, διοικητικά και επιστημονικά, αλλά και κατάλοιπα γνωστών αρχαιολόγων και παλαιών συνεργατών του Ινστιτούτου. Επίσης, ψηφιοποιούμε τη συλλογή αρχαιοτήτων. Καθώς η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη, υπάρχουν ακόμα πολλά ανοικτά θέματα, δεν μπορούν να απαντηθούν αυτήν τη στιγμή πολύ εύκολα. Ειδικά σε ό,τι αφορά το πρώτο κομμάτι, τα σχετικά με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο θέματα. Πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν διευθυντής ο Georg Karo, που ήταν φιλοβασιλικός. Ο Karo ήταν γενικώς μια πολύ ενδιαφέρουσα μορφή — όπως ήταν και ο προκάτοχός του Wilhelm Dörpfeld, μάλλον η πιο εξέχουσα, ας πούμε, μορφή του Ινστιτούτου πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Όπως και να έχουν τα πράγματα, όταν η Ελλάδα μπήκε στον πόλεμο το 1916, οι Γερμανοί έπρεπε να φύγουν —έτσι κι αλλιώς έπρεπε να φύγουν— και μετά, το 1920, ξανάνοιξε το Ινστιτούτο αλλά, βέβαια, όλη η δεκαετία του 1920, ειδικά τα πρώτα χρόνια, ήταν πολύ δύσκολες εποχές — για όλους. Πάντως, από αυτά που διαβάζω στο Αρχείο, υπήρχαν πολύ λίγα χρήματα και οι άνθρωποι του Ινστιτούτου προσπαθούσαν με κάποιον τρόπο να επιστρέψουν και στις ανασκαφές που είχαν πριν. Ήταν πραγματικά θαύμα που ο Ernst Buschor κατάφερε το 1925 να ξεκινήσει και μία νέα ανασκαφή στο Ηραίον της Σάμου, η οποία ήταν πριν ανασκαφή του Μουσείου του Βερολίνου και ο Buschor κατάφερε να την κάνει ανασκαφή του Ινστιτούτου. Η ανασκαφή αυτή ακόμη και σήμερα, όπως ξέρετε, είναι μία από τις μεγάλες ανασκαφές μας.

Τώρα για τη δεύτερη φάση, τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, έχει μελετηθεί πιο ενδελεχώς το τελευταίο διάστημα, στο πλαίσιο ενός ερευνητικού προγράμματος, έχουν γραφτεί και κάποια σχετικά άρθρα. Εκεί ήταν διαφορετική η κατάσταση γιατί ο διευθυντής μέχρι το 1944, ο Walter Wrede, ήταν στο NSDAP, το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα, ήταν δηλαδή πολιτικό πρόσωπο και μάλιστα πήρε τη θέση εδώ και ως πολιτικό πρόσωπο. Το Ινστιτούτο είχε διαλέξει κάποιον άλλον, αλλά φαίνεται ότι με παρέμβαση και του Χίμλερ και του Χίτλερ ο Wrede έγινε τότε διευθυντής εδώ. Αυτό βέβαια καθιστά ενδιαφέρον το τι συνέβαινε τότε στο Ινστιτούτο, και ποιο ήταν το πολιτικό κομμάτι και ποιο ήταν το επιστημονικό. Γιατί μελετήθηκαν και ενδιαφέροντα επιστημονικά θέματα από το Ινστιτούτο, αλλά ταυτοχρόνως υπήρχαν και άλλα ιδρύματα ή οργανώσεις από τη Γερμανία, όπως αυτή του Alfred Rosenberg (Stab Rosenberg) κ.λπ., που ήθελαν να διενεργούν ανασκαφές, στην αρχή χωρίς καν να συνεννοηθούν με το Ινστιτούτο. Το Ινστιτούτο προσπάθησε εκεί να συμβιβαστεί, με σκοπό και οι ανασκαφές να γίνουν σωστά και να υπάρχει κάπως μια συνέχεια. Πάντως αυτά τα θέματα είναι περίπλοκα και προσπαθούμε να τα εξετάσουμε όσο το δυνατόν πιο καλά, όσο μας επιτρέπουν οι πηγές, τόσο οι ελληνικές, όσο και οι γερμανικές, ώστε να καταλάβουμε τι συνέβη. Αυτό που επίσης έχει ενδιαφέρον είναι πως ναι μεν το 1944 το Ινστιτούτο έκλεισε, το έκλεισαν οι Γερμανοί αρχαιολόγοι και έφυγαν, παραδόθηκε στο ελληνικό κράτος και εγκαταστάθηκαν εκεί διάφορες υπηρεσίες του ελληνικού κράτους για ένα μικρό διάστημα, αλλά το 1951 δόθηκε πίσω στο γερμανικό κράτος. Κι έτσι το 1954, έπειτα από εργασίες συντήρησης κ.λπ., ξανάνοιξε. Και σιγά σιγά άρχισαν και πάλι οι δραστηριότητες. Αυτά πάντως ήταν σίγουρα τα πιο δύσκολα —ως τώρα, ελπίζω να μη μας βρει κάτι χειρότερο!— και τα πιο σκοτεινά χρόνια του Ινστιτούτου εδώ στην Αθήνα.

—Ο καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Β. Λαμπρινουδάκης μάς έλεγε ότι «όποιος δεν ξέρει γερμανικά δεν πρόκειται ποτέ να γίνει καλός αρχαιολόγος». Αυτά στο τέλος της δεκαετίας του '70. Ποια είναι η δική σας γνώμη;

Όταν έγινα διευθύντρια το 2014 η εναρκτήρια διάλεξή μου αφορούσε τις σχέσεις Ελλήνων και Γερμανών στις αρχαιολογικές επιστήμες, ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Τότε είχα καλέσει και τον κύριο Λαμπρινουδάκη, ο οποίος έχει σπουδάσει στη Γερμανία και συνεργαζόταν για πάρα πολλά χρόνια με Γερμανούς συναδέλφους, ειδικά στη Νάξο, και γενικώς είχε πολύ στενές σχέσεις με τη γερμανική αρχαιολογία, με τον οποίο μιλήσαμε για τις γερμανοελληνικές σχέσεις. Νομίζω πως υπήρχε μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ ελληνικής και γερμανικής αρχαιολογίας, ειδικά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό σχετίζεται με το ότι αρκετοί μεγάλοι δάσκαλοι, όπως, εκτός από τον Β. Λαμπρινουδάκη, ο Γ. Δεσπίνης, ο Α. Δεληβορριάς, ο Μ. Τιβέριος, ο Δ. Παντερμαλής —εκ των οποίων κάποιοι δυστυχώς έχουν πεθάνει—, είχαν ενστερνιστεί τη γερμανική αντίληψη της κλασικής αρχαιολογίας και την είχαν μεταφέρει και στους μαθητές τους, γιατί πολλοί από αυτούς δίδαξαν αργότερα σε διάφορα πανεπιστήμια στην Ελλάδα. Ορισμένοι συνεργάζονταν στενά με Γερμανούς αρχαιολόγους και στο πεδίο, όπως είπαμε για τον Β. Λαμπρινουδάκη, που είχε συνεργαστεί με τον G. Gruben για πάρα πολλά χρόνια. Κι αυτό όχι μόνο στον κλάδο της Κλασικής Αρχαιολογίας αλλά και σε εκείνον της Προϊστορίας. Ο V. Milojčić, που ήταν καθηγητής Προϊστορίας στη Χαϊδελβέργη, είχε ασχοληθεί εντατικά με τη Θεσσαλία και είχε και αυτός στενές σχέσεις με Έλληνες αρχαιολόγους. Νομίζω πως έπαιξε ρόλο το υψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο των κλάδων αυτών στα γερμανικά πανεπιστήμια, στα οποία φοίτησαν πολλοί Έλληνες και έμαθαν τόσο το αντικείμενό τους όσο και τη γλώσσα, για να μεταφέρουν στη συνέχεια τις γνώσεις τους στους μαθητές τους. Αυτό το δεδομένο άλλαξε, όταν εκτός από τις μεγάλες θεματικές κατηγορίες που ήταν σημαντικές για τη γερμανόφωνη Κλασική Αρχαιολογία, δηλαδή η αρχαιολογία ως ιστορία της Τέχνης, με έμφαση στη μελέτη των πορτρέτων, στην τεχνολογική ανάλυση και στην έρευνα της αγγειογραφίας, άρχισαν να αναδύονται και άλλες κατευθύνσεις στην αρχαιολογική θεωρία, όπως για παράδειγμα η Διαδικαστική και η Μεταδιαδικαστική Αρχαιολογία. Οι θεωρητικές βάσεις κάποιων από τα νέα αυτά ρεύματα διαμορφώθηκαν στον αγγλοσαξονικό χώρο και η σχετική βιβλιογραφία ήταν κυρίως αγγλική. Παράλληλα, η αγγλική εδραιωνόταν ήδη όλο και περισσότερο ως *lingua franca*. Με άλλα λόγια, έπαιξε ρόλο και το θέμα της γλώσσας. Αυτός ήταν ένας από τους λόγους για τους οποίους ξεκίνησα τις ελληνογερμανικές συναντήσεις υποψήφιων διδασκόντων, με σκοπό να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ τους, να γνωρίσουν οι Έλληνες υποψήφιοι διδάκτορες το σύστημα των Γερμανών, τους Γερμανούς καθηγητές και, αντίστοιχα, οι Γερμανοί να γνωρίσουν καλύτερα την Ελλάδα, για να συμβάλουμε ώστε να υπάρξουν πάλι περισσότερες ανταλλαγές ανάμεσα στις δύο χώρες στο πεδίο των αρχαιολογικών επιστημών.

—Μεταξύ των φοιτητών κυκλοφορούσε η φήμη ότι, για τις μεταπτυχιακές σπουδές, η Γερμανία είναι για κλασική αρχαιολογία, για προϊστορική η Αγγλία και για βυζαντινά η Γαλλία. Έτσι τα είχαν μοιράσει. Ισχύει;

Εν μέρει ισχύει. Κι αυτό γιατί η βιβλιογραφία στην αρχαιολογία, ως γνωστόν, δεν χάνεται. Δεν είναι θετική επιστήμη στην οποία σήμερα γράφεις ένα άρθρο ή ένα βιβλίο και ύστερα από πέντε χρόνια έχει ξεπεραστεί. Στην αρχαιολογία διαβάζουμε σήμερα και τα βιβλία του 19ου αιώνα, και εκπλησσόμαστε ακόμα με το πόσα είχαν καταλάβει οι ειδικοί. Ένας αρχαιολόγος πρέπει να ξέρει να διαβάζει τις σημαντικές ξένες γλώσσες, τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα ιταλικά και τα γερμανικά. Και, βέβαια, όταν ασχολείται κανείς με την αρχαία Ελλάδα, πρέπει να ξέρει και νέα ελληνικά γιατί η κλασική αρχαιολογία στην Ελλάδα είναι πολύ καλή, παρουσιάζονται πολλά σημαντικά θέματα στη νεοελληνική γλώσσα, άρα πρέπει κανείς να μαθαίνει πλέον και νέα ελληνικά. Όταν διδασκα σε πανεπιστήμια στη Γερμανία και στην Αυστρία, το μετέδιδα και εγώ αυτό στους φοιτητές κι έτσι άρχισα κι εγώ να συνεργάζομαι με πανεπιστήμια στην Ελλάδα στο πλαίσιο

11

Villa Wiegand, η έδρα του DAI στο Βερολίνο (DAI Berlin Zentrale, φωτ.: Peter Grunwald).

11

12

Η Βιβλιοθήκη του DAI Αθηνών, 1956 (D-DAI-ATH-Athen-Bauten-0568, φωτ.: Eva-Maria Czakó).

12

του προγράμματος Erasmus ώστε να μπορούν και οι φοιτητές από τη Γερμανία και την Αυστρία να γνωρίσουν από νωρίς την Ελλάδα και την ελληνική γλώσσα.

—Μια τελευταία ερώτηση: Η Ολυμπία (1875) και η Τίρυνθα (1905) είναι οι παλαιότερες ανασκαφές σας και ακολουθούν ο Κεραμεικός (1913), το Ηραίον (1925) και η νεότερη ανασκαφή σας, το Καλαπόδι (1973). Τη διεύθυνση της τελευταίας την αναλάβατε η ίδια. Τι σας ενδιαφέρει σε αυτήν την ανασκαφή και με ποια ακόμη ερευνητικά προγράμματα ασχολείστε;

Λοιπόν, όντως το Καλαπόδι είναι «το μωρό μας», είναι η πιο νέα από τις μεγάλες ανασκαφές που έχουμε. Καθώς ξεκίνησε μόλις τη δεκαετία του 1970, υπήρξε η δυνατότητα να γίνει η έρευνα με εντελώς καινούργιες επιστημονικές μεθόδους, και των φυσικών επιστημών (π.χ. οι γεωφυσικές διασκοπήσεις), και να τεθούν ερωτήματα που σχετίζονται με τη θρησκειολογία και τις ανθρωπιστικές σπουδές γενικότερα. Αυτό δεν είναι πλέον δυνατόν να γίνει σε ιερά όπως η Ολυμπία, οι Δελφοί ή η Ακρόπολη των Αθηνών, όπου μεγάλα τμήματα των χώρων ανασκάφηκαν πολύ νωρίς, πριν αναπτυχθούν όλες αυτές οι νέες μέθοδοι. Το Καλαπόδι είναι ένα ιερό με πολλές αλληπάλληλες φάσεις, από τα μυκηναϊκά μέχρι τα βυζαντινά χρόνια. Από την έως τώρα έρευνα προέκυψαν πολλά ενδιαφέροντα ερωτήματα, γιατί υπάρχουν ορισμένες ισχυρές ενδείξεις πως εκεί βρισκόταν το μαντείο του Απόλλωνα των Αβών, το οποίο ήταν ένα από τα πιο σημαντικά ιερά της αρχαίας Φωκίδας. Ας μην ξεχνάμε ότι στην αρχαία Φωκίδα υπήρχαν και οι Δελφοί, οι οποίοι όμως δεν είναι φωκικό ιερό, ενώ το ιερό των Αβών ήταν φωκικό ιερό. Οι Δελφοί είναι ένα ομοσπονδιακό ιερό της Δελφικής Αμφικτυονίας. Το Καλαπόδι λοιπόν θέτει πολλά ερωτήματα: Βρισκόμαστε όντως εκεί, σ' αυτό το μαντείο; Πώς ήταν οργανωμένο το μαντείο; Τα μαντεία είναι πάντοτε μυστήρια πράγματα. Και στους Δελφούς δεν ξέρουμε ακριβώς πώς λειτουργούσε το μαντείο. Αν και εκεί, στους Δελφούς, γνωρίζουμε κάποιους χρησμούς που μας αποκαλύπτουν κάποια πράγματα. Στις Άβες δεν έχουμε κανέναν αντίστοιχο χρησμό, ξέρουμε ελάχιστα τη διάταξη του ιερού — γνωρίζουμε σχετικά μόνο τα δύο παράλληλα ναϊκά κτίσματα και κάποια καινούργια κτίσματα που βρήκαμε τελευταία. Και δεν ξέρουμε τι ήταν αυτές οι Άβες, πότε ακριβώς δημιουργήθηκε η πόλη εκεί, ποια ήταν η οργάνωση του ιερού στα παλαιότερα χρόνια. Ωστόσο, είμαστε όντως αποφασισμένοι να προχωρήσουμε την έρευνα στο Καλαπόδι. Για να καταλάβουμε καλύτερα τι συνέβαινε στην αρχαιότητα.

Το νεότερο και πιο σύγχρονο ερευνητικό μας πρόγραμμα είναι το ελληνογερμανικό πρόγραμμα συνεργασίας για την κοιλάδα του Κηφισού, όπου διενεργούμε, σε στενή συνεργασία με άλλες επιστήμες, μία έρευνα Αρχαιολογίας του Τοπίου. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι, χάρη σε χρηματοδότηση του Ιδρύματος Fritz Thyssen, μπορέσαμε να πραγματοποιήσουμε το έως τώρα μεγαλύτερο στην Ελλάδα Airborne LiDAR Scan, που κάλυψε μία έκταση σχεδόν 150 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Τα αποτελέσματα αυτής της αποτύπωσης αποτελούν πλέον τη βάση για όλες τις αρχαιολογικές, τοπογραφικές και γεωφυσικές έρευνες στην περιοχή.

Άλλα μεγάλα προγράμματα αφορούν την προαναφερθείσα ψηφιοποίηση των Αρχείων μας και της σχεδόν άγνωστης στο κοινό αρχαιολογικής συλλογής, στην οποία περιλαμβάνονται κυρίως όστρακα κεραμικής που περισυνελέγησαν κατά τη διάρκεια τοπογραφικών ερευνών σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Όλα αυτά είναι πολύ σημαντικά για τη μελέτη της ιστορίας του Παραρτήματος Αθηνών. Με αφορμή την επέτειο των 150 χρόνων του DAI Αθηνών το 2024, προγραμματίζουμε την έκδοση ενός νέου βιβλίου για την ιστορία μας. Ο εορτασμός της σημαντικής αυτής επετείου θα περιλαμβάνει και άλλες εκδηλώσεις και δράσεις, των οποίων η προετοιμασία έχει ήδη ξεκινήσει. Στόχος μας είναι η παρουσίαση της εξέλιξης του Ινστιτούτου κατά τη διάρκεια των πρώτων 150 χρόνων του καθώς και η γνωστοποίηση στο κοινό της τρέχουσας έρευνας. ■